

Εργαλειοθήκη για εκπαιδευτικούς

Εργαλείο 3: Προεδρεύουμε σε ολομέλεια (συζήτηση και κριτική σκέψη) στις τάξεις EDC/HRE

Εισαγωγή

Οι μαθητές μοιράζονται τις σκέψεις και τις ιδέες τους, καθοδηγούμενοι από τον/την εκπαιδευτικό τους. Αυτό είναι όλο. Η ρύθμιση είναι απλή και απαιτεί μόνο έναν πίνακα ή πίνακα παρουσιάσεων. Αλλά το έργο του/της εκπαιδευτικού είναι απαιτητικό. "Οι διάλογοι του Σωκράτη" του Πλάτωνα σηματοδοτούν την μακρά παράδοση αυτού του τρόπου διδασκαλίας, καθώς και ο Σωκράτης επικεντρώθηκε στον προβληματισμό του συνομιλητή του και στην αποδόμηση ψευδών ή δογματικών απόψεών του. Προτείνουμε έναν ρόλο πιο κατάλληλο για έναν/μία εκπαιδευτικό στην EDC/HRE -πιο υποστηρικτικό όπως αυτόν ενός προπονητή. Η πτυχή της ανάπτυξης ικανοτήτων – οι μαθητές μαθαίνουν πώς να σκέφτονται και να μοιράζονται τις σκέψεις τους - είναι ένας στόχος τόσο σημαντικός όσο και το περιεχόμενο.

Οι μαθητές συμμετέχουν σε μια διαδικασία σκέψης και διαδραστικής κονστρουκτιβιστικής μάθησης. Ο/η εκπαιδευτικός τους υποστηρίζει. Σε γενικές γραμμές, η σκέψη είναι η προσπάθεια σύνδεσης του συγκεκριμένου με το αφηρημένο. Οι ολομέλειες εξασκούν την ικανότητα των μαθητών να σκέφτονται. Η σκέψη παίρνει χρόνο. Οι προσεκτικοί μαθητές είναι συχνά αργοί στοχαστές.

Μόνο το σχολείο μπορεί να προσφέρει καθοδηγούμενες ολομέλειες ως μια μορφή μάθησης. Όπως η διάλεξη ενός καθηγητή, η ολομέλεια μπορεί να προσαρμοστεί ακριβώς στις ανάγκες του μαθητή, πολύ περισσότερο από κάθε βιβλίο ή βίντεο. Οι κριτικοί έχουν δικαίως επισημάνει την κατάχρηση αυτής της μορφής: εφαρμόζεται πολύ συχνά, και για μεγάλα διαστήματα· οι εκπαιδευτικοί κάνουν ερωτήσεις για τις οποίες οι μαθητές δεν ενδιαφέρονται και δεν μπορούν να απαντήσουν· οι εκπαιδευτικοί παίζουν ένα ακατέργαστο είδος Σωκρατικού ρόλου, αντιμετωπίζοντας τους μαθητές ως κατώτερους οι οποίοι αναμένεται να προσφέρουν ως απαντήσεις αυτά που θέλει να ακούσει ο/η εκπαιδευτικός.

Αλλά αν χρησιμοποιηθεί προσεκτικά, και με έναν ορισμένο βαθμό πρακτικής, οι ολομέλειες αποτελούν μία από τις πιο ισχυρές και ευέλικτες, και μάλιστα απαραίτητες, μορφές μάθησης στην EDC/HRE. Ο κατάλογος ελέγχου που ακολουθεί περιγράφει τις μαθησιακές δυνατότητες, και δίνει στον/στην εκπαιδευτικό μερικές συμβουλές για το τι πρέπει να κάνει και τι να αποφεύγει. Τα Βιβλία II-V σε αυτή την έκδοση της EDC/HRE προσφέρουν πολλές περιγραφές ολομελειών με τους μαθητές από το Δημοτικό έως το Λύκειο. Ως εκ τούτου, δεν περιλαμβάνεται παράδειγμα σε αυτό το εργαλείο.

Ο ρόλος των μαθητών

Οι μαθητές:

- έρχονται στην ολομέλεια με κάποια εμπειρία – σε διαφορετικά επίπεδα, και ενδιαφέρονται για το θέμα υπό συζήτηση,
- γνωρίζουν ότι η συνεισφορά τους είναι ευπρόσδεκτη, και ότι δεν δίνονται βαθμοί για "λάθος" ιδέες ή προτάσεις,
- έχουν τη μερίδα του λέοντος στον χρόνο ομιλίας,
- έχουν διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες (παράδειγμα: "αργοί στοχαστές" - "γρήγοροι ομιλητές").

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών

Ο/η εκπαιδευτικός:

- επικοινωνεί με την τάξη, και είναι ικανός και πρόθυμος να αυτοσχεδιάσει, αντιδρώντας σε ό, τι λένε οι μαθητές,
- αντιλαμβάνεται πλήρως το θέμα και έχει μια σαφή ιδέα για το αποτέλεσμα της ολομέλειας,
- ελέγχει, αλλά δεν κυριαρχεί, στην ολομέλεια, παίρνοντας ένα μικρό μερίδιο του χρόνου ομιλίας,
- δίνει στους μαθητές επαρκή χρόνο για να σκεφτούν,
- ακούει χωρίς να κρατά σημειώσεις,
- ακούει ενεργά, διατυπώνοντας με σαφήνεια ιδέες που οι μαθητές υπαινίσσονται,
- ενθαρρύνει τους μαθητές να συμμετέχουν, και απευθύνεται σε μαθητές οι οποίοι έχουν την τάση να μένουν σιωπηλοί,
- ενεργεί ως χρονομέτρης, συντονιστής της ομάδας, συντονιστής της διαδικασίας,
- δίνει δομή στη συζήτηση με τη χρήση του πίνακα (κατά προτίμηση πίνακα παρουσιάσεων), προσφέροντας εικόνες, σύμβολα, παραδείγματα, πληροφορίες, έννοιες και πλαίσια,
- εντοπίζει τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών και αντιδρά ανάλογα. Καθοδηγεί τους μαθητές για θέματα που δεν γνωρίζουν, και εξασφαλίζει ότι ασκείται κριτική σε επιχειρήματα και γραμμές σκέψης που είναι λανθασμένες ή ελλιπείς, οι οποίες και αποδομούνται από κάποιον μαθητή ή τον/την εκπαιδευτικό.

Κατάλληλα θέματα και πλαίσια στην EDC/HRE

Κατάλληλα θέματα περιλαμβάνουν:

- εργασία πάνω σε συνεισφορές των μαθητών (ερωτήσεις, σχόλια, παρουσιάσεις, εργασία για το σπίτι, εμπειρίες και συναισθήματα),
- εργασία πάνω σε συνεισφορές του/της εκπαιδευτικού (ερώτηση, προτροπή, εικόνα, διάλεξη),
- εισαγωγή μιας νέας έννοιας,
- περαιτέρω παρακολούθηση μιας εργασίας ανάγνωσης ή έρευνας,
- περαιτέρω παρακολούθηση μίας φάσης μιας εργασίας- ή μάθησης βασισμένης σε πρόβλημα (απολογισμός δραστηριότητας, αναστοχασμός),
- ανατροφοδότηση,
- ανάπτυξη μια υπόθεσης για περαιτέρω έρευνα.

Μαθησιακό δυναμικό

Οι μαθητές:

- δημιουργούν το πλαίσιο για μια καινούργια έννοια που παραδίδει ο/η εκπαιδευτικός με διδασκαλία (κονστрукτιβιστική μάθηση),
- βιώνουν πως επιτελείται η λειτουργία της σκέψης – κάνοντας ερωτήσεις, εξετάζοντας προσεκτικά τις απαντήσεις, συνδέοντας το συγκεκριμένο με το αφηρημένο και αντίστροφα (ανάπτυξη ικανότητας μέσω επίδειξης αναλυτικής και κριτικής σκέψης),
- μοιράζονται τα κριτήριά τους για την έκφραση κρίσης και αναστοχάζονται τους λόγους για την επιλογή

των κριτηρίων τους (ικανότητα κρίσης ή διαδραστική κονστρουκτιβιστική μάθηση),

- βιώνουν την τάξη τους ως μικρο-κοινότητα μάθησης στην οποία ενθαρρύνονται να συμμετέχουν (μάθηση μέσω της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων),
- αντιμετωπίζονται ως εμπειρογνώμονες (ενίσχυση της αυτοεκτίμησης),
- κρίνουν, αφού εξετάσουν αμφιλεγόμενες απόψεις για ένα πολιτικό ζήτημα (προσομοίωση της λήψης πολιτικών αποφάσεων).

Προετοιμασία

Κριτήρια για την επιλογή ενός θέματος:

- Οι μαθητές πρέπει να είναι ενημερωμένοι σχετικά με το θέμα (συνδέσεις με την εμπειρία των μαθητών).
- Οι μαθητές βλέπουν γιατί το θέμα αξίζει να συζητηθεί (συνάφεια, προσωπικό ενδιαφέρον).
- Αντιπαράθεση: το θέμα δημιουργεί ένα πρόβλημα και επιτρέπει στους μαθητές να έχουν διαφορετικές απόψεις. Ο/η εκπαιδευτικός έχει μια προσωπική άποψη, αλλά δεν κατέχει "τη σωστή λύση."
- Ο/η εκπαιδευτικός έχει ένα πλέγμα ιδεών και μεθόδων κατά νου που του επιτρέπει να προβλέπει τα περισσότερα από όσα οι μαθητές είναι πιθανό να πουν, και να ενσωματώνει τις ιδέες τους σε ένα εννοιολογικό πλαίσιο (για παράδειγμα, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα, τα κριτήρια της δικαιοσύνης και της αποτελεσματικότητας, συγκεκριμένο και αφηρημένο, συμφέροντα και συμβιβασμός).
- Αν η συζήτηση δεν ξεκινά με συνεισφορά των μαθητών, ο/η εκπαιδευτικός σκέφτεται έναν τρόπο εκκίνησης της (για παράδειγμα, μια ερώτηση ή μια προτροπή, για παράδειγμα).
- Ο/η εκπαιδευτικός συντάσσει την περίληψη της ολομέλειας - για παράδειγμα ένα διάγραμμα με μια καινούργια έννοια, μια θέση ή μια σειρά από λέξεις-κλειδιά που οι μαθητές στη συνέχεια επεξεργάζονται σε ένα κείμενο ως εργασία.

Μερικά "πράξτε"

- Όταν κάνετε μια προτροπή ή μια ερώτηση, δώστε στους μαθητές σας χρόνο για να σκεφτούν - περιμένετε για μερικά δευτερόλεπτα. Στη συνέχεια, δώστε το λόγο σε πολλούς μαθητές διαδοχικά.
- Παραλλαγές (απαιτούν περισσότερο χρόνο, αλλά βελτιώνουν σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα των συνεισφορών μαθητών και εκπαιδευτικών): όταν κάνετε μια προτροπή ή μια ερώτηση:
 - δώστε στους μαθητές σας χρόνο να καταγράψουν τις ιδέες τους, και μετά δώστε τους τον λόγο. Οι μαθητές διαβάζουν τις προτάσεις τους, ή συλλέγουν τις γραπτές ιδέες τους στο πάτωμα ή σε μια αφίσα και τις ομαδοποιούν,
 - αφήστε τους μαθητές σας να μοιραστούν τις ιδέες τους σε ζευγάρια, και στη συνέχεια να παρουσιάσουν τα αποτελέσματά τους.
- Βασικός κανόνας: «Μία συνεισφορά του/της εκπαιδευτικού - πολλές απαντήσεις του μαθητή». Από την άποψη της διαχείρισης του χρόνου, αυτό μπορεί ήδη να αποτελέσει μια πλήρη ολομέλεια, που ολοκληρώνεται με την περίληψη ή το συμπέρασμα του/της εκπαιδευτικού.
- Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές σας κάθονται σε τετράγωνο ή κύκλο, επιτρέποντας σε όλους να απευθύνονται και να βλέπουν ο ένας τον άλλον.

- Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές μπορούν να καταλάβουν ο ένας τον άλλον. Ενθαρρύνετέ τους να εξηγήσουν τις ιδέες τους και κάθε όρο που άλλοι μαθητές δεν γνωρίζουν.

Μερικά “μην κάνετε”

Αποφύγετε:

- να κάνετε ερωτήσεις τύπου "ναι/όχι". Θα πρέπει να κάνετε την επόμενη ερώτηση αμέσως μετά. Προτιμήστε ανοιχτές ερωτήσεις ή προτροπές. Οι ερωτήσεις για περαιτέρω παρακολούθηση μπορούν μετά να είναι «σφιχτές» και πιο συγκεκριμένες,
- να παρασύρεστε σε μια συζήτηση με έναν ή δύο μαθητές. Αντ' αυτού, απευθύνετε τις ερωτήσεις τους σε όλη την τάξη,
- να παραμερίζετε ή να αγνοείτε δηλώσεις μαθητών που σας πιάνουν απροετοίμαστους. Μπορεί να είναι οι πιο ενδιαφέρουσες! Κι εδώ, πάλι εμπλέξετε όλη την τάξη,
- να σχολιάζετε κάθε δήλωση των μαθητών με την οποία συμφωνείτε ή διαφωνείτε. Καλύτερα, δώστε ένα έναυσμα που θα βοηθήσει τους μαθητές να εντοπίσουν τα δυνατά σημεία ή τις αδυναμίες στα επιχειρήματά τους,
- να περιορίζετε τον ρόλο σας στο δίνετε τον λόγο στους μαθητές με τη σειρά που σηκώνουν το χέρι τους. Αρκετά συχνά, οι μαθητές θα θίγουν διαφορετικές πλευρές ενός θέματος ή και επιμέρους θέματα, και η συζήτηση μπορεί να οδηγηθεί σε σύγχυση ή χάος. Ως εκ τούτου, αναλάβετε την πρωτοβουλία και αποφασίστε ή προτείνετε σε ποιο θέμα θα επικεντρωθείτε αρχικά. Τονίστε το δίλημμα ότι ο χρόνος και η συγκέντρωση είναι πολύ περιορισμένα για να συζητηθούν τα πάντα αν οι μαθητές αμφισβητούν την ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα.

Ο/η εκπαιδευτικός ως αυτοσχεδιαστής – οι μαθητές πυροδοτούν μια συζήτηση

Μέχρι τώρα έχουμε εξετάσει τις ολομέλειες που ο/η εκπαιδευτικός έχει συμπεριλάβει στον σχεδιασμό ενός μαθήματος EDC/HRE. Ωστόσο, οι μαθητές μπορούν να ζητήσουν μια συζήτηση αυθόρμητα, συχνά με μια παρατήρηση ή ένα σχόλιο που πυροδοτεί μια αντιπαράθεση. Αν ο χρόνος το επιτρέπει, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει στους μαθητές την ευκαιρία να προχωρήσουν. Οι μαθησιακές τους ανάγκες είναι εμφανείς - όλοι, ή τουλάχιστον κάποιοι από αυτούς, ενδιαφέρονται για ένα θέμα.

Παραδείγματα:

- «Στο τέλος, μπορείς να βασίζεσαι μόνο στην οικογένειά σου».
- «Νομίζω ότι για μερικούς ανθρώπους η θανατική ποινή θα ήταν μια καλή ιδέα».
- «Τι συμβαίνει με τους πολιτικούς που παραβιάζουν τις προεκλογικές υποσχέσεις τους;»
- Ένας μαθητής αναφέρεται σε ένα τρέχον ζήτημα από τον ημερήσιο τύπο.

Σε μια τέτοια κατάσταση, οι μαθητές αναθέτουν στον/στην εκπαιδευτικό μια εργασία. Θα πρέπει να συντονίσει μια συζήτηση χωρίς προηγούμενη προετοιμασία, μονάχα με αυτοσχεδιασμό. Οι εκπαιδευτικοί δεν χρειάζεται να φοβούνται μια τέτοια κατάσταση. Συνήθως, ο/η εκπαιδευτικός θα έχει μια εικόνα του θέματος, και οι τρόποι αλληλεπίδρασης είναι οι ίδιοι, όπως και σε κάθε ολομέλεια που περιλαμβάνεται σε ένα σχέδιο μαθήματος. Παρόμοιες καταστάσεις προκύπτουν όταν οι μαθητές ζητούν από τον/την εκπαιδευτικό να δώσει μια εξήγηση απροετοίμαστος/-η («τι σημαίνει δημοκρατία;»).

Ακολουθούν μερικές συμβουλές για το πώς να αντιδράσετε σε αυθόρμητες συζητήσεις:

- Ζητήστε από τον μαθητή (τους μαθητές) που ξεκίνησε τη συζήτηση να εξηγήσει το θέμα στην τάξη.

Μέρος 3 - Εργαλεία για τη διδασκαλία και τη μάθηση σχετικά με τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Αυτό δίνει σε όλους την ευκαιρία να συμμετέχουν, και σας δίνει επίσης χρόνο να σκεφτείτε.

- Αποσαφηνίστε πόσο χρόνο θέλετε να διαθέσετε. Αποφασίστε πώς θα συνεχίσετε με το θέμα (-τα) και το μάθημα μετά τη συζήτηση.
- Όταν ακούτε τους μαθητές σας, έχετε τον νου σας σε αυτά που γνωρίζουν, κι έχουν ή δεν έχουν κατανόηση.
- Πάρτε την πρωτοβουλία να δώσετε μια περίληψη ή το συμπέρασμα της συζήτησης. Αυτό μπορεί να μην είναι της ίδιας ποιότητας με κάτι που είχατε τον χρόνο να προετοιμάσετε εκ των προτέρων, αλλά χρησιμεύει στους μαθητές καλύτερα από ό, τι αν τελειώσει μια συζήτηση χωρίς τουλάχιστον μια απλή δήλωση σχετικά με το γιατί έγινε και σε τι οδήγησε.
- Εναλλακτικά, μπορείτε να το ορίσετε αυτό ως εργασία για τους μαθητές σας για περαιτέρω παρακολούθηση, αλλά μόνο αν έχετε μια λύση στο μυαλό σας.